

Fontos levelek

A Sütő-levelek elé

1985. június 3-án a nagybeteg Harag György hatvanadik születésnapjára igyekeztem Marosvásárhelyre, ám az ártándi átkelőnél a román vámós útlevelemet böngészve titkos könyvecskéjébe tekintett, majd kiszállított a baráti kocsiból, s nem kívánatos elemnek minősítve útlevelembe pecsételte: kitiltva Romániából! Így nem búcsúzhattam el drága rendező-barátomtól, aki néhány nap múltán a vásárhelyi zsidó temetőbe, az örök élők házába költözött. A sorompózár megszüntette a találkozást az akkor már csaknem házi őrizetben élő Sütő Andrással, vélhető, hogy anatómás sorsom is ellene irányult, merthogy a vám-szeku listáján jó évtizede névsor szerint az első helyen szerepeltem, mely ismeretségünk kitüntetett igazolásaként nekem büszkeséget jelentett. Közös ügyeink pedig szaporodtak, így András levelei sokasodtak, mert ha kapcsolták is vásárhelyi számát, dolgaink jó részét nem bízhattuk a fülesekre. Így az évek során András kötetre való levelet küldött a külügyi futárposta közvetítésével. Leveleinek gyűjteménye még csak készülődik a nyilvánosság elé. De a postacsomagokban számos másnak címzett levél, írás is érkezett, kérvén: juttassam el a címzettnek, de azt is gyakran kérte, hogy biztonság kedvéért másolatot őrizzek meg róla.

1990 után, a Nemzeti Színház-i esztendőkből sem változott együttműködésünk. Immár a telefont kapcsolták, de az idő változásában a gondok, a segítségkérések nem változtak, s olykor baráti futárok vagy a Duna Tévé munkatársai hozták küldeményét, máskor a levél telefaxon érkezett. Továbbítási postáskodásom változatlan maradt. A kései esztendőkből, párizsi éveimben ritkán váltottunk levelet, mert gyakran hívtam telefonon. Nem számoltam a perceket; sokszor és hosszan tusakodásait vitattuk; védtelennek érezte magát az alávaló támadások pergőtüzében. Egykori beszélgetésünk címeként jelöltük: *Sárkány alszik veled*. Ő idők népe az Új időkben, megszabadulván szájjárától, elmeháborodottan okádkta a tüzet Sütő András ellen. Tehetségfogyatékosok parádéja: művek helyett a gyűlölködő fújtatás – a szellemi belterjesek mutatványos menete. Platójuk immár a világháló. Sütő András, szülőföldjének kivételes szolgáló

latosa pedig dermedt ámulattal érzekelte: a hazugság és a szenny pokoltüzelését az igazság sem oltja el. Védtelenné vált. Feljegyzésem őrzi, minő megrendüléssel beszélte el 2002 őszén, amikor Bayer Zsolt szokott stílusában a *Magyar Nemzet*-ben piszkolta. Merthogy a szatmári RMDSZ gyűlésen az új magyar miniszterelnök mellett ült. Sütő András levelet írt a szerkesztőségnek, mondván Medgyessy Péter ült mellé, s nem fordítva történt, mint ahogy a választási versenybe rokkant, agyitolulások tollnok konstruálta. Ugyan talán ült volna el, jelezvén: nem tetszik az új kormány... – képtelenség kisebbségi létben. Miközben a magyarországi politikának sincs joga a kisebbségi lét politikai osztályozására. Sütő András sorait sem helyesbítés, sem bocsánatkérés nem követte, igazolván: elvakultságban és becsület dolgában olykor az újkori polgári újságrírás sem különb a túloldalinál.

Egyébiránt Sütő András gondjaival a változások forgatagában mindenkor a magyarországi vezetéshez folyamadt. A kisebbségi lét örök igénye: ugyan ki mástól remélhetne segítséget, mint az anyaország felelős vezetőitől? Sohasem önös ügyei nyugtalanították, hanem közössége, az erdélyi magyarság sorsa. Ebben a jelben címezte memorandumát a kondukátornak, s a nemzetiség vezetőinek, s írt levelet két alkalommal Kádár Jánosnak s más magyarországi hivatalos személyeknek. Horn Gyula megszólította a kormányprogram kérdésében, mire elmondta véleményét s kritikáját is. Számos petíciót írt a Duna Tévé védelmében, mert azt a madarasok tábora állhatatos szívóssággal fel akarta számolni. S ha más ügyekben gépéhez ült, az igazsághoz, az események pontos voltához ragaszkodott. Ha egyszer kötetbe gyűjtik leveleit, kitűnik majd: az emberi együttérzés, a szolgálatosság több kötetes igazolási anyagát olvashatjuk. Mert barátoknak, ismerősöknek s azok rokonainak ha hivatalos, orvosi vagy egyéb ügyekben segítséget kértek, azonmód asztalához ült, s máris az újkori jobbagykérelem remekírójaként két ujjal írógépének billentyűire csapott.

Tanúskodom: hogy egészségi állapota rohamosan rosszabbodott, ezt *A Hét* gyűlölet-hadjárata erősen befolyásolta (főszerkesztő: Parászka Boróka). S hiába győzködtem, győzködték barátai, hagyja a hadakozást a hitványokkal! Telefonon át is érezhettem: fogyóban az ereje, s különösen bántotta, hogy a tanúk, a „barátoknak” hitt alakok sunnyogtak, hallgattak, vagy csak épp vakkantottak a vitában. Azok, akik sok évtizeden át nyüzsögtek körötte, estéit rabolták, mert mindig volt ürügy, hír, felháborodni való, kérelem, hogy „Andrist” mozgósítsák. És Andris mozdult, telefonált, írt és küzdelmet indított kis és nagy ügyek képviselőjében.

Amikor már a nagy útra készülődött, kérésére vásárhelyi otthonában anyagait rendeztük. Azokat a napokat megírni aligha tudom valaha is. Mert a fenéges távolnéző gyanútlanóságának csöndjét is kárálók háborgatták. Pestről visszhangzott a varjak telefonrémhíre, miszerint családja őt „szeretettthonba” dugta, és András ott várja a véget. Erről ugyan nem értesült, de már túlhanra tekintő szemében úgy láttam: megbékélt e földi alvilággal, magával viszi emlékeit. Keserves volt kézbe venni Bethlen Gábor-feliratú dossziéját, jegyzeteit,

mutatta, nagy drámára készülődött. Amelyben Erdély fejedelme Pázmánnyal vitázik, de a nagy veszedelemben Bethlen felismeri az összefogás parancsát is – ő, a nagyságos fejedelem, aki feladta Lippa várát, s korábban a katolikus püspök ellen is elfogató parancsot jegyzett. A nemzet megmaradásának távlatát felismerni a percpártok politikusai kevesek. Államférfi szükséges, aki nehéz időkben emeli s nem züllesztí holnapí létünk esélyét.

Búcsúzaskor, 2006. augusztus 19-én András átadott egy zöld dossziét, mely Tamási Áron temetése dokumentációjának forgatagos eseményeit összegezte. Mert jó évtizede kutakodott, gyűjtötte az igazoló iratokat, olykor engem is kért valamely adat megszerzésére. Azzal kísérté gesztusát, rám bízta, hogy mikor adom közre. Most még nincs itt az ideje, mert háborog az, aki Áron koporsójánál félt tisztelegni, de az idő múltával egyre vítézebbül emlékezik. És egy nagy alakú fehér borítékot is átnyújtott András: kissé gyűróttnek tűnt, rajta nyomtatott címke: Sinkovits Imre. Valamikor a Nemzeti Színház lapját, a *Szín Világ* tiszteletpéldányát kaphatta benne Imre, s majd ő valami képekkal, dokumentumokkal író barátjának továbbadhatta. András pedig ebbe gyűjtötte elküldött postájának másolatát, és ráírta a borítékra: „Fontos levelek!” Bár *Létvégi hajrá* címmel poszthumusszá szomorúlt kötetét azokban a késő nyári napokban rakosgattuk össze, de a nagy borítékból nem választottunk levelet. „Majd később, Lacikám!” – mondta, meglátod: az Idő meghozza az alkalmat. Pál apostoltól tudjuk: mindennek rendelt ideje van.

Most elkövetkezett. Bizalmával élve, hozzá való örök ragaszkodással mintát közlünk három évtized Sütő András levelezéséből.

A. L.

Lengyel Andrásnak,
a Tiszatáj főszerkesztő-helyettesének
Szeged

Kedves Barátom!

Köszönöm levelét, drámám iránti érdeklődésüket. A közlés óhaja: egyetértés a szerző törekvéseivel. Ennek örülök, megtisztelő számomra. Mindezek ellenére semmiképpen sem írhatom azt, hogy Az Álomkommandó közlési joga a Tiszatájat illeti. S nem ilyen vagy amolyan meggondolásból; pusztán azért, mert az Alföld két szerkesztője – még mielőtt bárki is kérte volna a közlés jóváhagyását részemről – Debrecenből ideutazott Marosvásárhelyre, egyetértésemet vinni. Nekik ígértem tehát a drámát. Ígéreteket nem módosíthatom. Igen-igen csodálkozom azon, hogy nevében és megkérdezésem nélkül erre nézve – állítólag – olyan üzenet jutott el a Tiszatáj szerkesztőségéhez, hogy a darabot ott szeretném közölni. Ilyen üzenetet nem küldtem, mivel a Tiszatáj tőlem a darabot nem kérte. De – mint jeleztem – kérte az Alföld, s miután – számomra érthetetlen

okokból a Kortárs a közléséről lemondott – az első közlés jogát a debrecenieknek ígértem.

Nem kell talán magyarázkodnom az egyszer adott szó megtartásának dolgában. Ígéretemen nem módosíthatok. A tőlem függetlenül támadt félreértésért elnézésüket kérem, bár semmi szerepem azokban nem volt.

Még egyszer köszönöm dolgaim iránti érdeklődésüket.

Baráti köszöntéssel

Sütő András

1987. V. 1.

1. Az *Álomkommandó* című darab kalandos sorsa azzal kezdődött, hogy Sütő András is csatlakozott ahhoz a bojkotthoz, amit a rendszeres munkatársak elhatároztunk a *Tiszatáj* szerkesztőnek leváltásának nyomán 1986 augusztusában. Előzményként annyit, hogy Sütő András az *Advent a Hargitán* című darabját még a Vörös László és Annus József nevével jegyzett folyóirat, Sík Ferenc és Sinkovits Imre írásával gazdagítva, a bemutatóhoz kötődve, közölte 1985 decemberében. Minthogy román tiltakozásra a Knopp-féle párt és a Köpeczi-féle állami vezetés betiltotta az előadást, de a darab a bemutató időpontját is hirdelve a *Tiszatáj*-ban megjelent, még a botrány lobbanása előtt Rátki András minisztériumi főosztályvezető, elővágás szándékával, december elején Szegedre utazott a lapértékelőre. Az összejövetelel közölte: súlyos hiba volt az *Advent* közlése, mert rossz darab, és Sütőt nem lett volna szabad kompromittálni. A kikényszerített, megkészt, 1986. január 2-ai tüntetés erejű bemutató sikere után a Knopp Anrás–Rátki András féle társulat már azon spekulált: hogyan lehetne az 1986 szeptemberétől indított új *Tiszatáj*-at hitelesíteni. Amint a fönti levélből kiténik: az író Száraz György korábbi kéziratkérélmé nyomán úgy döntött, hogy az *Álomkommandó*-t a külügyi futárszolgálatnál a *Kortárs*-nak küldi – ez 1987 telén történt. A terv úgy szólt, hogy a darabot Sík Ferenc rendezésében a Gyulai Várszínház a nyáron bemutatja, majd az előadás élete a Vígszínházban folytatódik. Valamikor áprilisban, a húsvét előtti napokban a *Film Színház Muzsika* szerkesztőségében szólt a telefon, Havasi István, a Várszínház igazgatója hívott, mert megtudta: a szegedi nyomda már szedi a szöveget, mert Sütő darabját a *Tiszatáj* közli. Azonmód hívtam telefonon Sütő Andrást, aki hűledezett a hírré, s megkért: sürgősen tisztázzam a helyzetet; drámája miként került Szegedre, de a *Tiszatáj*-beli közlést semmiképp nem engedélyezi. Hívtam Száraz Györgyöt, a *Kortárs* főszerkesztőjét, aki zavartan voltaképp annyit mondott, hogy a minisztérium kérte: engedje át a darabot a *Tiszatáj*-nak. A szerző engedélye nélkül? Vélhető, talán a minisztériálisak Sütőre hivatkozva is hazudtak Száraznak, csak ezt a főszerkesztő már röstellte volna elmondani. S minthogy nyilvánvaló volt, hogy az író a *Tiszatáj*-nak semmiképp nem engedi a darabot, azonmód a Juhász Béla és Márkus Béla által szerkesztett, a szerzőnek kedves folyóirat, az *Alföld* otthoni-assága mellett határozott. Természetesen, s örömmel vállalták a darab közlését, s elkezdték az akciót a kézirat megszerzésére. Sütő András levele az *Álomkommandó* forgószeleiben íródott, még Agárdi Péter látogatása előtt. Mert a hír hökkenetet váltott ki a kulturális vezetésben. Amelynek jele volt, hogy Agárdi Péter, akkor ugyan már a Magyar Rádió elnökhelyettese, de a párt futaraként Marosvásárhelyre utazott, hogy meg-

győzze Sütő Andrást: járuljon hozzá a *Tiszatáj*-közléshez. Az író nem engedett, Agárdi kudarcos útját követően az *Alföld* nyomdába adta a kéziratot. De hogy a Tájékoztatási Hivatalból, bizonyos Virág elv-társaság miként fenyegette meg a debreceni szerkesztőket, az már potomság; fontos volt az alföldesek vitézsége.

2. Azokban a napokban Pozsgay Imrével találkozáskor elmondtam Sütő András történetét, aki csak annyit mondott: „Rabló banda!” Voltaképp észlelete azóta már globális méretekben igazolódott, mert mint hírlik, sötét üzelmei okán Knopp Andrást kitiltották az USA-ból. Kései vigasz.

Catharine Lalumière
főtitkár asszonynak

Kedves Főtitkár Asszony!

Levelét, amelyben Önhöz eljuttatott tájékoztató szövegem átvételét és további segítő szándékát jelzi a romániai demokrácia létrejöttének ügyében, melegen köszönöm.

Újabb jele volt e levél is annak, hogy az Európa Tanács valóban egyik olyan fóruma a nemzetközi politikai életnek, ahonnan a romániai magyar kisebbség is joggal remél reális támogatást demokratikus jogainak kivívásához. Ezért rendkívül fontosnak tartom, hogy Ön, tisztelt Lalumière asszony a mindenkori konkrét, ellenőrizhető tények alapján ismerhesse meg a transzylvániai-romániai magyar lakosság helyzetét. Hiszen nem újdonság, hogy a jelenlegi román vezetés totalitárius-nacionalista körei minden módon megpróbálják félrevezet-

Conseil de l'Europe
Le Secrétaire Général

Strasbourg, le 27 mai 1992

Reference:

Monsieur le Président,

Madame Magda Szabo m'a transmis votre lettre du 14 février 1992 concernant la situation en Roumanie et en particulier la question du suivi des événements du mois de mars 1990.

S'agissant de l'organisation judiciaire dans le Département de Murs, vous mettez en évidence non seulement les difficultés rencontrées par la population d'origine hongroise, mais également les très graves lacunes de la réforme législative, judiciaire et administrative que les autorités roumaines doivent combler pour permettre à votre pays de rejoindre les standards européens en matière de droits de l'homme et d'Etat de droit.

ni, becsapni a nemzetközi politikai közvéleményt. Példájuk ma is Ceaușescu átmeneti, de kétségtelen sikere a dezinformáció terén.

Ezért becsülöm én is az Ön erőfeszítéseit, kedves Főtitkár asszony, a kelet-európai társadalmi valóság megismerése végett.

Az Ön objektív szemlélete és mélyen demokratikus politikai szemléletéből fakadó támogatása megerősít bennünket jogos küzdelmeinkben.

Igaz szeretettel és őszinte nagyrabecsüléssel:

Sütő András

1992. aug. 18.

Strasbourggi tartózkodása idején, 1990. november 23-án Sütő Andrást fogadta Catherine Lalumière, az Európa Tanács főtitkára. Az író részletesen beszámolt a marosvásárhelyi pogromról, a román felső vezetés által vezényelt magyarság ellenes hadműveletekről. Arra a kérdésre, hogy mi legyen a román tagsággal, Sütő András azt válaszolta: fel kell venni a Tanácsba! Mert Európa csak úgy ellenőrizheti és fékezheti meg a további merényleteket a magyarság ellen. S mint a föntebbi levélből kitűnik: Cseresnyés Pál meghurcolása és az újabb politikai, jogi támadások leltárát egy levélben összegezte az író, s juttatta el a főtitkár asszonynak. A memorandumot nyugtázó levélre válaszolt az író; melyet, franciára fordítva, A. Szabó Magda továbbította a főtitkárságra.

Horn Gyula
miniszterelnök-jelölt úrnak,
a Magyar Szocialista Párt elnökének

1994. VII. 12.

Tisztelt Elnök úr!

Július 11-én kelt levelét és a kormányprogram szövegét megkaptam. Köszönöm, hogy személyes véleményem, észrevételeim megfogalmazására Elnök úr számomra lehetőséget nyújtott. Sajnálom, hogy az Országgyűlésben 14–15-én sorra kerülő vita előtt az idő rövidege miatt mondandóimat csak az olvasott szöveggel kapcsolatos margójegyzetként vehetem papírra. Remélem, hogy ilyenformán is sikerül jeleznem az egyes kérdésekkel kapcsolatos véleményem lényegét, gondolataim tömör összegzését. Jól tudom, hogy ilyenformán a tárgyyszerű érvelés megkerülésének vádja érhet, de biztosíthatom Önt arról, hogy ezt utólag és személyes eszmecsere keretében bármikor megtehetem.

A határon túli magyarok és a magyarországi etnikai kisebbségek kérdésével kapcsolatos észrevételeim tehát a következők:

1. Örömmel olvasom e programban, miszerint: „A kormány nagy figyelmet kíván fordítani a határon túli magyarság támogatására, azt az alkotmányban is rögzített politikai-erkölcsi kötelességének tekinti. Támogatja a határon túli magyarság kisebbségi jogai érvényesülése feltételeinek megteremtését, az európai gyakorlattal összhangban álló autonómiaükrévéseik meg-

valósítását. Hasonlóképpen fontosnak tekinti a határon túli magyarság gazdasági felemelkedését, azt megfelelő szakmai és gazdasági együttműködési formákkal segíteni kívánja.”

2. Rendkívül fontosnak tartom annak leszögezését, hogy: „A magyar külpolitika fontos feladata, hogy elérje egy hatékony nemzetközi kisebbségvédelmi rendszer létrehozását. Alapvető követelmény, hogy a kisebbségeket érintő kérdésekről csak az ő szervezeteik, képviselőik véleményének figyelembevételével szülessen meg a hivatalos magyar álláspont.” Logikusan következik ebből, hogy a szomszédos országokban élő magyar nemzeti közösségek – kisebbségek – legitim képviselőik véleményét a kétoldalú alapszerződések megkötésében sem lehet figyelmen kívül hagyni.
3. Az utóbbi időben a Duna Televízió további működtetésével kapcsolatos aggasztó hírek – és rémhírek – után megnyugtatólag fog hatni Erdélyben, Románia-szerte, hogy: „A kormány fontosnak tartja a Duna Televízió feladatának ellátását...” Arról pedig, hogy a tervezett szervezeti átalakítás és törvényi feltételekhez illesztés gyakorlatilag mit jelenthet: csak később, tapasztalatok alapján szólhatok. Bizonyos, hogy az egyetemes magyarság szellemi égboltozatának kiépítésében az elmúlt évtizedek legjelentősebb eredménye: a Duna Televízió.
4. Nem érthetek egyet azzal a törekvéssel, mely szerint a kormány racionalizálás címén szükségesnek tartja: „A hazai és határos túli kisebbségek ügyeinek kezelését egységes felügyelettel megoldani. [...] Ennek végrehajtása, valamint a kormányzati munka jobb összehangolása érdekében erősíteni kell a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal mint országos hatáskörű önálló államigazgatási szerv szerepét.” Igaz ugyan, hogy mástutt a Határon túli Magyar Hivatalának további működtetéséről és „önálló szervezetként” értelmezett kisebbségvédelmi jellegéről esik szó, ez viszont a hazai és határon túli kisebbségek egységes felügyeleti kezelésének koncepciójával kerül ellentmondásba. Véleményem szerint az adminisztratív racionalizálás szándéka politikai törekvésként is értelmezhető: a Trianonnal katasztrofális kisebbségi sorsra jutott, erőszakos asszimilációra ítélt, határon túli magyar nemzeti közösségek iránti nemzeti felelősségvállalás kinyilvánításának szelídítéseként. A határon túli magyarság drámai helyzete, küzdelmében való támogatásának jellege, súlya, komplexitása, külpolitikai vonatkozásainak kényes mivolta távolról sem azonos Magyarország mai etnikai kisebbségeinek ugyancsak fontos kérdéseivel. E két terület egységes értelmezése csak azok számára lehet természetes követelmény, akik Illyés Gyula följegyzése szerint még 1947-ben is úgy tudták, hogy a párizsi békeszerződések alapján Románia újból megkapta Transzjordániát. Elnök úr bizonyosan megbocsátja nekem ezt a megjegyzést, jól tudván, hogy kikre gondolok. Számosan akadnak ma is anyaországi magyarok, akik nem tudják, hogy Transzylvániát eszik-e vagy isszák, vagy ha tudják: ingerülten határolják el magukat tőlünk.

5. Elismeréssel szólok arról a kijelentésről, miszerint: „A kormány elutasítja azt a reciprocitási szemléletet is, amely a határon túli magyarok kisebbségi jogait a magyarországi kisebbségek sajátos helyzetére vetítve kívánja kezelni.” Kell-e mondanom, hogy a reciprocitásnak olyasféle abszurd és demagóg hangoztatása, midőn egy 10–12 000 főt számláló magyarországi román kisebbség helyzete, igénye, kulturális intézményrendszere vettetik össze a közel kétfélmillió romániai magyarság követelményeivel: valójában ügyünknek fölháborítóan cinikus kezelését bizonyítja. Elnöki szinten is, kormányfői szinten is, amikor az RMDSZ autonómiai követelményeiről beszélünk.
6. „A kormány a hazai kisebbségeket a magyar állam polgáraiként a politikai értelemben vett nemzet tagjainak tartja...” Véleményem szerint a „politikai nemzet” fogalmát végleg el kell vetni. Ez ellen tiltakoztak a románok az Osztrák–Magyar Monarchiában, ez ellen tiltakoztunk mi, erdélyi magyarok, amikor Ceaușescu az ország kisebbségeit is „a szocialista nemzet” fogalmába erőszakolta. A kettő között ui. nincs lényegi különbség.
7. „A nemzeti és etnikai kisebbségek fennmaradása... közösségeket is megillető sajátos jogokat igényel.” Ezt úgy értem, hogy a kollektív jogokat helyettesítő közösség fogalomhasználata nem a jobb magyarság, hanem az eufemizmus kedvéért történik. Románia elnöke 1990-ben elismerte, majd azután több ízben is megtagadta kollektív jogainkat. Ebben sajnos Nyugatra is hivatkozhat, ámbár ellenpélda onnan is mutatkozik már.
8. Kisebbségi jogaink ügyében a „nemzetközi normákra” való hivatkozás mostanság a legjobb kibúvója, demagóg hivatkozási lehetősége mindazoknak, akik a nemzeti kérdés romániai – Ceaușescu felfogása szerinti – megoldását az egész világ számára modellértékűnek tartják. a kisebbségjogi „európai normák” másként jelentkeznek Franciaországban, mint pl. Finnországban; megint másként Svájcban, avagy Spanyolországban, Dél-Tirolban stb. Véleményem, hogy ilyen általános és képlékeny fogalmak helyett konkrét megoldási módozatokat kellene használnunk. Azokat a jogokat kell minden esetben pontosan meghatározni, amelyek nem a népek sok ezer éves exodusának következményeként jelentkeznek, hanem egy saját, ezeréves honában, ősi szülőföldjén feldarabolt nemzet új államhatárok közé kényszerített milliós tömbjeinek történelmi kontinuitását, helybenmaradását biztosítják. Meggyőződésem, hogy ilyen értelemben a finn modell és bizonyos értelemben a svájci modell a követhető, követhető megoldás. Ismétlem tehát: az európai vagy univerzális normákra való hivatkozás a legbiztosabb módja a helybentopogásnak, a demagóg hivatkozások véget nem értő és tisztázhatatlan zsinatolásának. Nem véletlen, hogy a román fél folyton-folyvást ezt ismétli.
9. Végül, de nem utolsósorban a legfontosabbnak vélt alapszerződés ügyében az én véleményem egyáltalán nem egyezik a program szövegezésé-

vel, mely többek közt így hangzik: „A szomszédainkhoz fűződő viszony normalizálása, javítása nélkül nincs esély az ott élő magyar kisebbség helyzetének javulására.” Megítélésem szerint, amelynek oka-foka, indokoltsága, ellenőrizhetősége közvetlen módon 50 év, közvetetten 70 év tapasztalatából fakad, a fenti megállapítás helyesen így hangzana: „A szomszédos országokban élő magyar kisebbségek helyzetének javulása nélkül nincs esély a hozzájuk fűződő viszony normalizálására.” Egy pusztán ígéretekre alapozott alapszerződés még abban az esetben is katasztrofális kompromisszum lenne, ha ilyen-amolyan garanciák – gyakorlatilag soha számon nem kérhető vállalások – egészítenék ki. A mai román vezetés minden tekintetben szegénynek mondható, de annyira szegény sose volt, hogy ígérni ne tudott volna. Ígéretbeli tartalékai kifogyhatatlanok. A mai román vezetésnek nincs szüksége „bizalomerősítő gesztusokra”. Erőfölényben van minden tekintetben. Annál inkább várja viszont, hogy a magyar fél azt az utolsó aduját is kijátssza, amely még valamelyes aggodalmat okoz a tiszta nemzetállam megteremtésének folyamatos gyakorlatában. Tragikus tévedés azt remélni, hogy a „történelmi kibékülés” objektív feltételei adottak, csak épp élni kell velük. A kibékülésnek egyetlen és legfőbb feltétele: a lemondás. A román, a szlovák, a szerb vezetésnek le kell mondani arról a történelmileg igazolt szándékáról, hogy belátható időn belül békésen vagy erőszakkal megteremti szintiszta nemzeti államát. A magyar külpolitika csak ennek tudatában alakíthatja ki stratégiai törekvéseit.

Íme, néhány gondolat, tisztelt Elnök úr, a kormányprogram margójára. Megtisztelő levelére válaszolva ezekkel szeretném jelezni az együttműködés szándékát s reményemet is, hogy mondandóm nem haszontalanság.

Munkájához sikert kívánva tisztelettel üdvözlö:

Sütő András

Horn Gyula
miniszterelnök úrnak

Budapest

Kedves Gyula!

Megtisztelő fölkérésedre első leveletem a kormányprogram kapcsán írtam Neked. Remélem, észrevételeim egyike-másika hasznodra lehet nehéz munkádban. E második leveletem azért írom, mert minden oldalról hallok s olvasom immár, hogy a Duna Televíziót be akarják olvasztani a Magyar Televízióba.

Meg szeretnék győzni arról, hogy ez visszalépés lenne abban a bel- és külpolitikai folyamatban, amely a határon kívül élő és halódó magyar nemzeti

közösségek ügyének föl vállalásával elindult a rendszerváltás óta, de már annak előtte is. Ezzel kapcsolatos személyes tapasztalataim alapján említhetem rajtad kívül Németh Miklóst, Szűrös Mátyást, Tabadji Csabát, Szokai Imrét.

A Duna TV szerintem a mindenkori magyar kormány kisebbségvédelmi stratégiai programjának egyik leghatásosabb eszköze lehet a Trianon-szindróma enyhítésében, a feldarabolt magyarság kulturális újraegyesítésének folyamatában.

A Duna TV történelmi különóra mindannyiunk számára, akik immár hetvenöt éve igazoltan hiányzunk a nemzet iskolájából. De nem csupán ennyi. A Duna TV-nek sokoldalúan és folyamatosan, műsorainak legalább 50 százalékaival az erdélyi, magamegőrző küzdelmét kellene tükröznie. Ezt pedig csakis önálló intézményként teheti.

Ha beolvasztják a Magyar Televízióba: nem kerülheti el a mindenkori egyesített intézmények sorsát. Önálló cselekvési lehetőségeit óhatatlanul lebénítják az alá-fölé-mellérendeltségek, egyeztetések, nézetkülönbségek, bürokratikus kötöttségek.

Nem következik ebből, kedves Gyula, hogy a Duna TV mai állapotán nem kell változtatni. Bizonyos, hogy a Magyar Televízió műsorának jelentős részét, amely az össznemzet figyelmébe illő, hozzánk is el kell juttatni műholdon. Azonos jellegű, párhuzamos munkákat végezni: fölösleges költekezés. Ezzel szemben igen fontos kiépíteni a Duna TV határon kívüli műhelyeinek hálózatát Csíkszeredától Stockholmig, Londontól Bukarestig és Jeruzsálemig. Európa legtragikusabb sorsú, végleg feldarabolt, több mint egyharmadában erőszakolt asszimilációra szánt nemzetének önvédelmi kötelessége olyan szellemi főhadiszállást szerveznie, amely a nemzeti és egyetemes kultúra békés eszközeivel, valamint az elszakított nemzetrészek kisebbségjogi küzdelmének eszmei megsegítésével próbál enyhíteni a Trianon-szindrómán, amely nem ilyen-amolyan, mesterségesen szított érzelmi betegség, hanem objektív és törvényszerű következménye az első világháború győztes mészárosai által elkövetett transzírozásnak.

Nem folytatom. Bízom abban, hogy a Duna TV mostani formáját magad is csak egy holnapi, nagyhatású nemzeti intézmény csírázó magjának tekinted. Más, elnyomott nemzetiségek fegyverrel harcolnak kitűzött céljaikért. Ezért a kollektív öngyilkosságot is vállalják. Mi, magyarok, a békés eszközök híveiként, a nemzetállamok kigyótorkába szánt közösségeink védelmére indítsuk el egy Duna TV által is az emberjogi eszmék, a szellem hadosztályait.

Nem túlzok azt állítván, hogy a romániai magyarság létérésének pozitív alakításában az elmúlt hetven esztendő alatt a Duna TV bizonyult a leghatásosabb intézménynek. Ezt tehát fejleszteni kell, nem „beolvasztani”. Nemzetpolitikai szerepét nem szabad anyagi, költségvetésbeli követelményeknek alávetni. De hozzáteszem: olyan értesüléseim vannak, hogy miként a Magyar Televíziónál, akként a Dunánál is szigorú pénzügyi revízióra van szükség. Mind az erdélyi, mind a magyarországi közvélemény naponta hüledezik-háborog olyan

fizetések és honoráriumok hallatán, amelyek épp oly elképesztőek, amennyire fölháborítóak is egy szegény országban. Amennyiben a Dunánál az átlagbér 63, a Magyar TV-nél pedig 104 ezer forint, akkor ez föltételezésem szerint olyan átlag, mint ama szalámié, amelynek összetevője: egy ló meg egy liba. Egyebekről nem beszélve.

Azt hiszem, kedves Gyula, hogy ilyenformán a Duna TV ügyében kifejtett álláspontom világos számodra. Tisztelettel és reménnyel kérlek: vedd fontolóra érveimet, amelyek mögött véres napok tapasztalatai sorakoznak és – nem metaforikusan. Azt talán mondanom sem kell, hogy a Duna TV jövőbeni felügyeleti és erkölcsi-politikai-anyagi felelősséget viselő testületéből nem hiányozhatnak a határon túli magyarok aktív, a munkában áldozatkész, nem díszpinty és nem pecsenyéjüket sütögető képviselői. Az intézmény mindenkori gazdája pedig a Határon Túli Magyarok Hivatala lehetne.

Marosvásárhely, 1994. augusztus 20.

Baráti köszöntéssel
Sütő András

* * *

Fejtő Ferencnek Párizsba

Mv., 1994. aug. 28.

Kedves Ferenc bátyám!

Régebbi kedves, velünk szolidáris levelére újabb könyvemmel válaszolok, ám először hadd köszönjem meg értünk való aggódását, mindig jókor jövő, bölcs észrevételeit. Jómagam folyvást, mindenütt idézem bátyámat, mondván: ha egy Fejtő Ferenc üzeni az erdélyi-romániai magyarságnak, hogy vigyázzon az egységére, ha van, és teremtsen meg azt, ha nincs – ha ezt Ő üzeni, gondolhatjátok feleim, hogy mennyire fontos ez nekünk az eszeveszett platformosodásban, százfelé-húzásban.

Könyvemet, amely kisebbségi állapotunk lényegi kérdéseit összegezi s egyúttal személyes drámámnak is krónikája, azzal a reménnyel küldöm, hogy értünk való megnyilatkozásaiban hasznára lehet.

Küldöm azzal a megjegyzéssel is, hogy minden fordulatok ellenére: a politikai nagynemzeti koncepció jottányit sem változott. Mai államelnökünk¹ a kivégzett Diktátor eszméinek hűségese végrehajtója, betetőzője akar lenni: a román nemzetállam megteremtője, magyar eredetű románok megtörésével stb.

Ezért fontos, hogy az új magyar kormány fölfogja-e: egy olyan alapszerződés, amely jogaink abszolút garantálása, ellenőrzési lehetősége nélkül köttetnék: ügyünket végveszélybe sodorhatja, újból oda jutunk, ahonnan Ceaușescu idején küldtük segélykiáltásainkat a nagyvilágnak.

1 Ion Iliescu

Ami tehát ebben az én könyvemben arról szól, hogy miként fosztottak ki mindenünkből, most azzal bővül, ami minden eddiginél nagyobb tragédiánk: az államosítással elveszített anyagi javaink, föld, erdő, ingatlan a privatizálás folyamán végleg román nemzeti tulajdonba kerül. Ezzel többet veszítünk, mint Trianonnal s a párizsi szerződéssel. Valójában most radíroznak le minket a térképről.

A folyamat pedig titkos és megállíthatatlan, mivel még csak egy nyavalyás bankunk sincs, amely úgy segítene minket, miként a gigantikus Dacia Felix a román földvásárlókat, vállalkozókat, tőkéseket.

Nem folytatom, hiszen ezek nyilván nem újdonságok Ferenc bátyám előtt. Sok szeretettel, öleléssel köszönti:

Sütő András

Ablonczy Lászlónak
Nemzeti Színház

Marosvásárhely, 1997. XI. 1.

Kedves Laci!

RMDSz útján meghívót kaptam bizonyos Sütő András hetvenedik évét töltött polgár életútját bemutató könyvnek a bemutatójára. Elkészültél hát a munkával, és tudom: nagy munka volt, évekig lobogó, tetemes fáradozás mindenek számbavétele, bebarangolás annak az időnek, amelyet trianoni büntetésnek hívunk, hiszen az én ... az én földi vándorlásom sem egyéb, mint letöltése a ránk szabott büntetésnek. Ezen idő alatt, miként az életfogytiglanra ítélt rabok, magam is megpróbáltam beépíteni a rabidőt rab-művészetbe; tiltott szerszámmal, tiltott papíroson rögzítettem egyet-mást a nyomorúságunkról, aztán faragtam szobrocskát, dohánytárcát, szipkát, furulyát, mikor mit lehetett.

Így jutottam életem végére, ama régióba, ahol már nemigen énekelnek a madarak, nem mozognak apróvadak, nem virágoznak a fák, hideg táj ez, az örök hó vidéke, nagyvadas terület, farkas, medve és a Halál régiója. Onnan gondolom, hogy hol tartózkodom, a gyakori látvány és kötelesség folytán: alig múlik el hét temetés nélkül, az én koromat megért sorstársak esnek áldozatul az említett nagyvad karmai közt. Már most, kedves Laci! Nagyon nehéz innen visszaköltözni a völgyekben, boldogabb helyeken eliramlott éveim régiójába. Jégvilágomból menni nemigen tudnék, bármennyire is szeretnék, bármennyire fáj is, hogy nem köszönhetem meg neked rá pazarolt erőidet, nem ölelhetem meg a könyvedről szóló Imrust, szószólómat adventi szomorúságokban. Köszöntelek hát titeket és üzenem: e borókás világban is rajtatok a szemem, tiétek igaz barátságom, szeretetem:

Sütő András

[Sinkovits Imrének]

Kedves Imre, Imrus!

2000. III. 11.

Ma, március 11-én kapkodjuk Évával egymás kezéből 4-én írt soraidat – Gabival közös üzenetedet arról, hogy hiánycikkek vagyunk, amire viszontag sóhajtom: bizony rátok is érvényes ez emitt, Vásárhelyen, ahol hajdan ugatni kezdett a madár, te meg azt üzented örömmel s elismerőleg: bizony, énekes az már! Istenem, szegény Sík Feri! Emlékszel-e, hogy ugyancsak általad röppentett lapon – mit az Advent kis csapata írt alá, az arany – Feri Stég Antal alakítójaként jegyezte nevét a sorban. Jut eszembe: Sík Ferenc emléknapot kéne rendezni! Méltó módon, mert alakja nőttön-nő az emlékezetben. Február 14-ei képeslapodat kiváltképp köszönjük! Jóleső szolidaritás, együttérzés bizonyosága, de minek sorolnom? Egyazon szellemi vércsoportba tartozunk; szavaddal jobbik felem irányából jön a testvéri szó. Hozzáteszem: hajszál/ér választott el az elpatkolástól, eztán egy szemkovács kínozott el, így muszáj volt Bécsbe mennem. Ott egy igazi MESTER olyan protézist készített nekem, hogy „jaj, de szép, jaj, de szép!” – kacag rám kedves orvosnőnk idehaza, én pedig tűnődöm csöndesen: így szépül az ember, a magyar. Tény, hogy immár nyugodtabban állok fényképész elé, „jogsimat” megújítandó.

Február 16-ai csoportos aláírással csokrosított soraidat is köszönöm, köszönjük Évával együtt. „Zsúfolt a tribün!” – jelezted újból, s ez nekem többet jelent kritikus-had lelkesedésénél, ami nincs különben, de – hidd meg! – nem búsulok érte. Arisztophánésszel vallom, hogy magán- és közügy elválaszthatatlan, Kreónt, a zsarnokot a színpadról is szidni lehet, attól még nem esik le az esztétikum karikagyűrűje. Arról nem szólva, hogy üres házban Beckett-utánezatot produkálni enyhén szólva merénylet embertársaink egyetlen élete ellen. (Az idő, a színpadi pláne = élet!)

Kérlek, Imrus, a *Kedves szerzőnk* kezdetű, szívemet melengető képes üzenet minden aláírójának add át köszönetemet, kívánságomat: adja mindnyájunk Istene, hogy miattam soha szégyent ne valljanak a deszkákon, de kérem is őket: bocsássák meg nekem, ha valahol kárukra vétettem. Ha tudjátok, hogy színpadi szerzőként általatok vagyok s létezem még egy darabig: megbékélt szívvel nézek a Törvénynek elébe. Ehhez még csak annyit, kedves Imrus, hogy jubileumi forduló lévén, gyakorta kerül szóba a neved, a mi kettős, kánonban elhangzott kiáltványunk kapcsán. Hogy maradok, másként nem tehetek. Akkor sok virágcsokrot hajítottak az udvarunkra – névtelenül. Emlékcsokrok, ma is veled osztozom sok-sok magyar üdvözlésében.

Ave!
András

Budapestről örömteli lapok röpködtek Vásárhelyre, hiszen Agárdi Gábor súlyos műtétből gyógyultan januárban újra játszhatott, s folytatódott a *Balkáni Gerle* sikersorozata. Sík Ferenc korábbi főrendező neve pedig sajtó emlék: öt esztendeje, 1995. január 18-án

Fodor Gábor Nemzeti ellen indította hajszejának áldozata lett. Ez időben betegségének erősödése folytán Sütő András számos meghívást lemondott, így nem utazhatott Orbán Viktor miniszterelnök meghívására Budapestre, a szétszóródott magyarság ügyében rendezett márciusi tanácskozásra sem.

Mádl Ferencnek,
a Magyar Köztársaság
Elnökének

Kedves Ferenc!

Lélekben én is ott voltam a nagy nemzeti ünnepeken, mikor téged magyarok roppant sokadalma köszöntött Magyarország új elnökeként.

A Duna Televízió révén e történelmi eseményt Erdély-szerte láthattuk, így Marosvásárhelyt, a Székelyföld hajdani fővárosában is. Hallhattuk fontos, szép beszédedet, amely – minden romániai magyar örömeire – a határon túli nemzetrészek vágyát, akaratát is nemzetstratégiai kérdésként értékelte.

A magyar humánus hangját hallhattuk, kedves Ferenc, és jóleső érzés volt hallanom, hogy az én erdélyi krónikám kezdő sorainak gondolatisága helyet kapott – megtisztelő figyelmet – a Te szándékaidban.

Tudom, hogy a nyíltarcú és rezzentelen igazmondás meg a könnyű álom kapcsolatának metaforája részint örök vágyat tükröz, egy államelnök megbízása pedig különösen terhes; nem éppen a gondtalanság Árkádiája. Viszont az is tudom, hogy Te, akinek emberségét, szellemiségét évtizedes kapcsolatunk révén megismerhettem: az ország első embereként is eddigi önmagad leszel.

Változatlan baráti szívvel köszönt
s küldi jókívánságait:
Sütő András

Marosvásárhely,
2000. augusztus 10.

Dr. Bölskei Gusztáv püspök úrnak,
a Zsinat lelkesi elnökének
Budapest

Sütő András
Targu-Mures Marosvásárhely
Str. Marasti nr. 36 RO

Főtiszteletű Püspök úr!

Erdélyi magyar íróként, s a Reformátusok Lapjának régi munkatársaként fordulok Önhöz, midőn még forr a gond a transszilván körökben is népszerű újság főszerkesztőjének pályázata, váltása, megbízása körül. Hiszem, hogy néhány

Önnel megosztott gondolatom nem minősíthető fogadatlan prókátorságnak. Az új magyar integráció jegyében szólok. Ha kedvenc lapunk felől változás híre jön: az itt is hullámot vet. Irodalmi berkekben is. Hisz amiként hajdan a kolozsvári Ifjú Erdély s az anyaországi Protestáns Szemle volt röptere az induló Németh Lászlónak: olyan módon toborzott protestáns szellemiségű világi munkatársakat a Reformátusok Lapja is. Csak néhányat említek közülük, mint pl.: Szabó Magda, volt püspökünk Csiha Kálmán, Csoóri Sándor, Nagy Pál (Mvh.), Márkus Béla, Nt. Vetési László (Kv.), Cs. Nagy Ibolya, Ablonczy László (Bp.-Párizs), Nagy Gáspár, csekélységem stb. Nem elfogultság mondatja velem, hogy több mint fél évtizede szellemi otthonra találtam a Reformátusok Lapjában. Nagy Lenke kitartó kéréseinek köszönhetőleg egész kötetre való ünnepi, karácsonyi-húsvéti-pünkösdi, Bethlen Gábor és Kálvin tárgyú esszét írtam az elmúlt években. Azokról pedig, akiket Nagy Lenke – egyházának főpapjai, lelkészei, írástudói mellett többé-kevésbé rendszeresen megszólaltatott, joggal mondhatjuk, hogy Illyés Gyula és Németh László szellemcsapatából valók. Veltük vallják a reformáció egyik alapgondolatát: „Hiszed, hogy volna olyan-amilyen magyarság, ha nincs Kálvin? – Nem hiszem.” Ez a szellemiség hatja át Nagy Lenke szerkesztői munkásságát is. Nemzet és reformáció, egyházi élet és minőségi magyarság a megannyi veszéllyel küzdő biblikus erkölcsiségben – íme, múlt évek kristályossá tisztult elvei a szerkesztésnek Nagy Lenke gyakorlatában. Ilyen összegzésre képtelen volnék, ha a Reformátusok Lapjának nem lennék évek óta olvasója is.

Főtiszteletű püspök úr! Illetékességem körét nem lépem túl megállapítván, hogy az a szellemiség, amelynek jegyében Nagy Lenke a lapot eddig szerkesztette, valójában a Magyarországi Református egyház alapeszméiből fakad. Ami a jóra irányuló igyekezetben vitatható megnyilatkozásként okozna gondot a Zsinatnak: konstruktív eszmecsere, bírálat, szellemi segítség révén bizonyára tisztázható, félrevethető.

Köszönöm türelmét. Mondandóimat az a remény íratta, hogy a lap folyamatos fejlesztéséhez fűződő terveit, álmait Nagy Lenke kiteljesítheti.

Marosvásárhely, 2003. május 30.

Tisztelettel, nagyrebecsüléssel:
Sütő András

Püspök úr, mint annyi más levélre, Sütő Andrásnak sem válaszolt. Egyszer kérdezte is tőlem tréfálkozva: „Te, nálatok, kálvinistáknál a levél-válasz nem szokás?” Csiha Kálmánt persze kivételnek tekintette. „A Jóisten is hallgat – válaszoltam –, s a püspökök talán beszélgetnek vele.” Ennyiben maradtunk, ami pedig a Reformátusok Lapja főszerkesztőjének, Nagy Lenkének a sorsát illeti, arról itt csak annyit: a püspökök, amikor hallgatnak – intézkednek...

Marosvásárhely, 2003. VII. 20.

Kedves Gazsi!

Köszönöm ezredváltó sűrű éveid kimosott aranyát!

Csodálom bőven áldott 5 esztendődet.

Szépen játszott el veled is az a Valaki – aki a porban gyanútlanokodó kicsi Kormos Pistát megvadult marhacsorda patái közül kimentette volt – fémtokba verset tölteni.

Sokat szeretnék száz versedről írni, de nagyobb most a szándék, mint az erő, a képesség. Testi és lelki csapások sújtanak mostanság. Sorsomnak hargitai Tolvajos Tetején, sok az útonálló, de túl a Kanyaron biztonságosabb lesz a táj. Majdnem, mindenem, hogy ebben még hinni vagyok képes. Számomra te is fogódzó vagy, Gazsi. Végvári énekedet (kardot? mentőövet?) megint és lelkemből köszönöm.

Ölel

András

Sinkovits Imre utolsó levele Sütő Andrásához

Drága Évánk és Andrásunk!

2001. január 5.

„Csongor és Tünde” – alatt!

Karácsonyi köszöntéseket, az Ünnep méltó ajándékeként tettük a Gyermek jászola mellé! Féltem kincsként is, mert legutóbbi szép – méltató – féltő leveledet is elvitték az autófeltörők! (Bihary Jóska bácsi szalonnázó, 30 éve kapott bicskájával együtt!!) Bár jól írod, hogy ez önző – érdek világban = az állandóság s önzetlenség lábunk talaja, tán túlértékeled szerénységünket! Mert küzdőterünk karámja: azonos! Mert Hitünk – küzdelmünk tárgya: azonos! Mert örökségünk, jussunk, kincsünk és érette vívott makacs viaskodásunk azonos! Mert reményünk: azonos! Mert „korszerűtlennek” minősített nemzeti hitünk = azonos!!! mert vágyott „jövő-látásunk” = azonos!

Mert utolsó lélegzetvételünk is = AZONOS LESZ!!! Mondja, magyarázza, (bocsánat: multi-liberál-globalizálja) bárhogy is, a (nemzetárulók janicsársajtó – politikus – független (??) médiájának ciánt-árszént – ludvércet okádó, saját karrierjét érvényesíteni akaró galandféreg hada!

Bocsánat! Megszaladt a tollam. Pedig ma este Vörösmarty szavait fogalmazom a színpadon; s rágom a nézők szájába-agyába!

„Erő? vagy Isten?

melyik szó erősebb?!?”

(Tudós)

Úgy vélem: mindketten tudjuk a helyes választ! Talán: most a halál – A bűn zsoldja tanulhattuk Pál apostoltól – Az erény is, az áldozat a szívet szakasztó ... gond is ... életek ...

Bocsássatok meg e szenvedélyes sorokért, de valahogy kijött belőlem. Most már gyakorlatiasabb leszek.

1., Itt mellékelek néhány fotót, legutóbbi találkozásunk emlékeként.

2., Idei kicsiny karácsonyfánkról is egy kép – így megyünk össze! (De nem pusztulunk! Csak szerényebbek leszünk és tartunk vissza: LÉNYEGHEZ!)

3., Ígéretemhez híven: febr. műsor!

4., Jan. 15-én, Duna TV: Nagy László műsor. Rólatok is beszéltem, a fotóról VELETEK!

(Belépés!?) és egy szép gondolat N. L.-től: „...Nálunk törvény a hűség és jóság!” S még valami (naplójából) erről az útról: „...Szép vidék, szép emberek... még a fájdalmuk és a szenvedésük is szép: (mert tette ingerel)!!!”

Közelít a színpadra lépés ideje, befejezem soraimat, pedig de jó volt Veletek beszélgetni – mert itt vagytok velem!

„Az érdem! Mely magára hagyva teng, és az életen túl várja díjait...” (Tudós) Ő is, (Vörösmarty) de ismerte egy eljövendő század értelmiségi-nemzeti KÍNJAIT!

Hívtak a színpadra! Megyek! Ez a dolgom, ebben hiszek Bennetek, és így szép-jó a nap, az este! Boldog viszontlátás – halvány – egészséges új évezredet.

Imrétek

Már Nemzetije-fosztottan, a Pesti Magyar Színház tagja írta; Sinkovits Imre 2001. január 18-án délben elhunyt.